

DE GRAFELIJKE MOTTE TE VEURNE

De vierde opgravingscampagne in de oudste kern van de stad Veurne behelsde het verder onderzoek van de grafelijke motte, waarbij tevens de resten van de onderliggende nederzettingen werden onderzocht. De gehele stratigrafische context bevestigt de totnogtoe opgebouwde chronologische en structurele evolutie.

Alhoewel we er op basis van historisch-archeologische gegevens kunnen vanuitgaan dat de circulaire kern overeenstemt met één van de *castella recens facta* uit de periode rond 890, blijkt eens te meer dat er op het einde van de 9de eeuw en in de 10de eeuw geen intensieve of permanente bewoning heeft bestaan. De historische betekenis van deze vaststelling ligt hem erin dat men in deze fase nog van geen stedelijke kern te Veurne kan spreken. Wanneer de plaats reeds in 877 in een oorkonde van Karel de Kale vermeld wordt, zal dit enkel inhouden dat er verspreide bewoning op de zandplaat, waarop Veurne uitgroeide, aanwezig was. Toch moet de plaats belangrijk genoeg geweest zijn om er een versterking te bouwen; men verdedigt immers enkel wat de moeite waard is.

Vermoedelijk komt er pas in de loop van de 10de eeuw of zelfs de 11de eeuw een meer constante bewoning binnen de ronde burcht. Stratigrafisch stammen uit deze fase een hutkom van ca. 2 × 3 m (fig. 67, C) en een groter houten gebouw waarvan enkel de breedte (ca. 4 m) kon worden bepaald. Aan de oostzijde ervan was nog één horizontale wandbalk bewaard (fig. 67, B); aan de westzijde werd het gebouw afgelijnd door een afwateringsgreppel, bekleed met een uit takken en twijgen bestaande afsluiting (fig. 67, A). Buiten de woning lag ook een afsluiting met vlechtwerk (fig. 67, D). Het verband tussen beiden is echter niet duidelijk. Waarschijnlijk leidde een toenemende bevolkingsinplanting in en rond de burcht tot het ontstaan van de eerste stedelijke kern, waarvan de markt, gelegen aan de rand van de ronde burcht het centrum vormde. Midden 11de eeuw vindt men ten andere ook de eerste vermelding van een handelsnederzetting in de geschreven bronnen terug.

De oprichting van de castrale ringwalversterking op het einde van de 11de eeuw kan historisch gekoppeld worden aan de inrichting van de kasselrijen, waarvoor als centrum bestaande of pas opgerichte grafelijke burchten werden uitgekozen. Deze nieuwe indeling van het graafschap, gerealiseerd onder de regering van Boudewijn V (1035-1067) en zijn opvolgers, verlegde de zuiver militaire betekenis van de grafelijke burchten, die nu meer de centra van de regionale administratie werden. Terzelfdertijd richtten de graven ook binnen hun burchten kapittelkerken op en belastten de geestelijkheid met het beheer van de grafelijke domeinen. Uit de oudste vermelding van de Sint-Walburgakerk (1095) blijkt dat er aan de kerk een kapittel verbonden was. De evolutie van de Walburgakerk valt ten andere samen met deze van de burcht zelf. Wanneer in de eerste helft 12de eeuw de Romaanse kerk opgetrokken wordt, houdt men bij de inplanting ervan geen rekening met het kruisvormig stratenpatroon en omwalling van de

Fig. 67. De nederzetting in de ronde burcht. A : opstaand vlechtwerk langs een afwateringsgreppel. B : horizontale wandbalk (w) van een houten gebouw. C : grondplan van een hutkom. D : palenrij (a) en vlechtwerk (b) van een kleine afsluiting.

ronde burcht. Dit houdt in dat de 9de-eeuwse versterking alle betekenis had verloren. De castrale ringwal had die burchtfunctie reeds overgenomen. Archeologisch kon hiervan alleen de wal en de gracht zelf worden onderzocht. Latere wijzigingen aan het site lieten immers het gebouwenbestand verdwijnen.

In de 12de eeuw werd boven een deel van de ringwal een kernheuvel van een motte aangelegd. Richting markt (stedelijke kern) werd de rand van de kernheuvel versterkt met een palissade uit houten balken en planken (fig. 68, A-B). In een tweede fase werd de motte zelf opgeworpen; zo kan men aan de binnenzijde van de palissade duidelijk de nivelleringslagen van het motteplateau volgen (fig. 68, A, c). De basis van de motte werd met een uit zware balken bestaand ondersteuningssysteem versterkt (fig. 68, C). Een mottegracht, versterkt met planken en balken (fig. 68, D), scheidde de heuvel van de rest van het site. We kunnen ook vaststellen

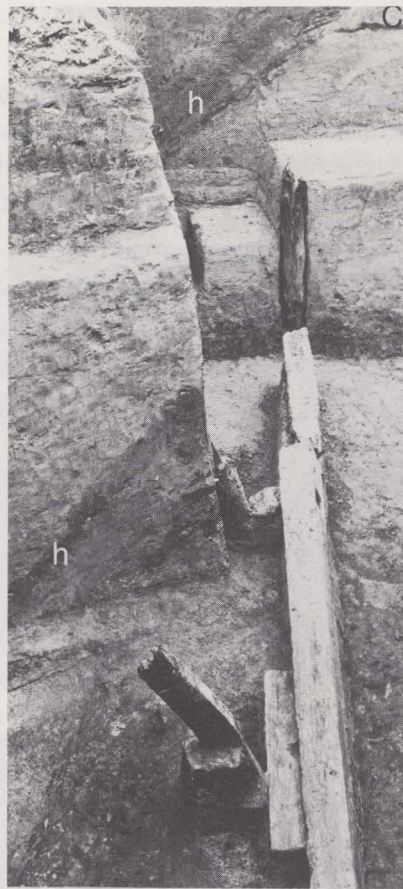
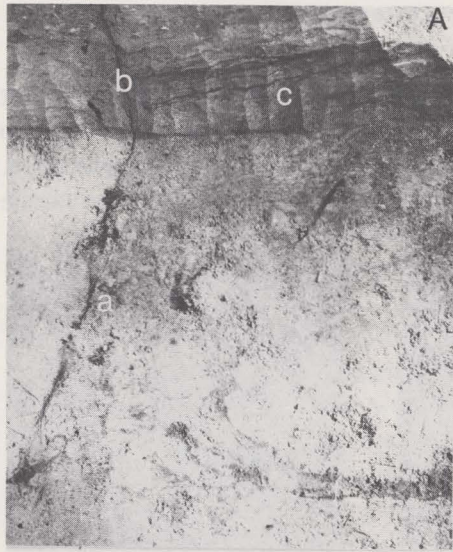

Fig. 68. De eerste motte. A : bovenkant van de palissade in grondplan (a) en doorsnede (b) met de nivelleringslagen (c) van de motte aan de binnenzijde van de palissade. C : helling (h) en steunbalken van de oudste motte. D : beschoeiing van de mottegracht.

dat de motte nog een derde keer werd verhoogd, vooraleer er gebouwen op het plateau werden neergezet. Ten gevolge van de latere verlaging van de mottetop werd echter van een mottetoren, noch van het motteloopvlak iets teruggevonden. Op historische en archeologische grond lijkt het niet onmogelijk de bouw van de

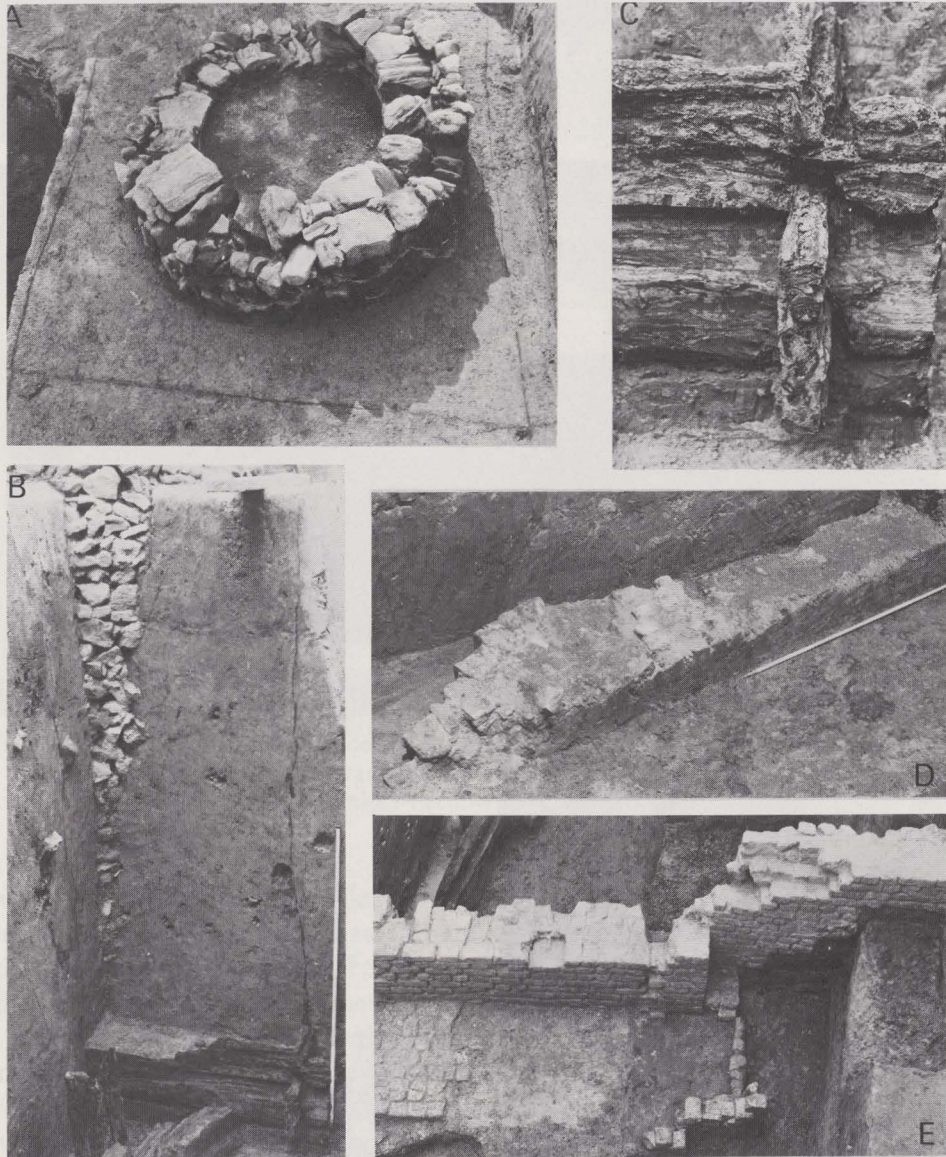

Fig. 69. De jongste motte. A : de waterput met zijn bekistingsspoor. B : de bekisting in doorsnede. C : detail van de zuidwesthoek van de bekisting. D : fundering van de noordmuur van de grafelijke woning. E : resten van een postmiddeleeuwse onderaardse verbindingsgang tussen stadhuis en motte.

motte te plaatsen onder de regering van Diedrik van de Elzas (1128-1168), die na de woelige periode rond de opvolging van Karel de Goede, zijn macht over het graafschap diende te consolideren. Dat dit te Veurne ook onder vorm van een nieuwe versterking „naar de laatste mode” gebeurde, heeft mogelijk te maken met het feit dat de Erembalden, de familie die aan de basis lag van de moord op Karel de Goede, van Veurnse oorsprong was.

Begin 13de eeuw werd het motteprofiel tot zijn huidige vorm en omvang, met een plateau dat meer dan verdubbelde, omgebouwd. Dit was nodig voor de constructie van het reeds tijdens de vorige campagne vrijgelegde zaalvormige gebouw (fig. 69, D). De motte werd verlaagd tot haar huidige hoogte van ca. 5 m. Eigenlijk had ze elk militair karakter verloren en hield ze slechts een symbolische betekenis over, waarbij de gebouwen een zuiver residentiële functie aanhielden. Ten noorden van de nieuwe grafelijke woning werd een waterput vrijgelegd. Hij was nog 7 m diep en had een doormeter van 2,50 m; de put was opgetrokken uit ijzerzandstenen en zat gevat binnen een houten bekisting (fig. 69, A-C). De ombouw van de 12de-eeuwse motte is evenzeer in een historisch kader te beschouwen. Ze greep vermoedelijk plaats na de opstand van de Blauvoetijnen begin 13de eeuw. De overlevering vermeldt dat deze laatsten de burcht te Veurne in brand staken. Het lijkt ons aanvaardbaar dat deze verwoesting aanleiding gaf tot een reorganisatie van de motte en haar gebouwen.

J. DE MEULEMEESTER